

УДК 811.11

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/31.213876>**Ірина ОСОВСЬКА,***orcid.org/ 0000-0002-8109-658X**доктор філологічних наук, професор,**професор кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства**Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича**(Чернівці, Україна) i.osovska@chnu.edu.ua***Поліна ЧЕРНОІВАН,***orcid.org/0000-0003-3448-136X**студентка V курсу факультету іноземних мов**Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича**(Чернівці, Україна) chernoivan.polina@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ЖІНОЧОЇ ПРОЗИ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ ГЕРТИ МЮЛЛЕР «ГОЙДАЛКА ДИХАННЯ» НАТАЛІ СНЯДАНКО)

Статтю присвячено дослідженню особливостей жіночої прози як самобутнього явища сучасної літератури загалом й особливостей передачі творів німецькомовних письменниць українською мовою зокрема. Жіноча література, відома ще з давніх часів (лірика Сапфо, «Записки в узголів'ї» Сеї Сьонагон та інші), наприкінці минулого століття в різних країнах знову заявила про себе появою цікавих й успішних авторок (наприклад, у Німеччині Г. Гауптман, Ю. Германн, Д. Деррі, К. Дуве, Ю. Франк, Е. Хайденрайх та інші), викликаючи в літературознавчих колах жваві дискусії. Осмислення вимагали насамперед питання власне виникнення й виокремлення жіночої прози.

Жіноча проза, ставши сьогодні стійким літературним феноменом, уже не викликає сумнівів у своїй спроможності й самобутності, перетворившись на привабливий об'єкт дослідження філологів й істориків, культурологів і психологів, літературознавців і соціологів. Характерною рисою жіночої прози сучасна лінгвістика вважає мовні особливості, які роблять тексти більш образними, метафоричними, іронічними, а іноді навіть гротескними в жіночому викладі. В більшості випадків жіноча проза дійсно є особливою, впізнаваною й відмінною від чоловічої.

Особливої актуальності сьогодні набувають переклади жіночої прози, зроблені жінками. Важко переоцінити значення здатності перекладача зберегти авторський стиль і водночас адаптувати твір, зробити його легким для сприйняття українським читачем. Першочерговою в перекладі жіночої прози видається проблема врахування індивідуального стилю письменниці, але важлива також здатність інтерпретувати жіночі тексти й розуміти, як саме жіночий досвід перетворюється на текст у літературному дискурсі. Все це тісно пов'язане зі статусом жінки в суспільстві, підкреслює феноменальність жіночої прози й потребує ретельного дослідження.

З метою встановлення специфіки жіночої прози та її перекладу на морфологічному, лексичному й синтаксичному рівнях обрано роман Герти Мюллер «Гойдалка дихання», за який авторка отримала Нобелівську премію, а також український переклад твору Наталі Сняданко. Встановлено й лінгвостилістичні особливості жіночої прози, визначено її потужний емоційно-експресивний потенціал. Ідентифіковано перекладацькі прийоми збереження конотативної й прагматичної еквівалентності тексту, а також спрощення сприйняття твору.

Ключові слова: жіноча проза, Герта Мюллер, переклад, антропоцентризм, перекладацькі трансформації.

Iryna OSOVSKA,*orcid.org/ 0000-0002-8109-658X**Doctor of Philological Sciences, Professor,**Professor at the Department of Germanic, General and Comparative Linguistics**of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University**(Chernivtsi, Ukraine) i.osovska@chnu.edu.ua***Polina CHERNOIVAN,***orcid.org/0000-0003-3448-136X**A 5th year Student at the Faculty of Foreign Languages**of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University**(Chernivtsi, Ukraine) chernoivan.polina@ukr.net*

PECULIARITIES OF THE GERMAN-UKRAINIAN TRANSLATION OF WOMEN'S PROSE (ON THE MATERIAL OF THE TRANSLATION OF GERTA MULLER'S NOVEL "THE HUNGER ANGEL" BY NATALIA SNYADANKO)

The article is devoted to the study of the peculiarities of women's prose as an original phenomenon of modern literature in general and the peculiarities of the transmission of works by German-speaking writers in the Ukrainian language in particular. Women's literature, known since ancient times (Sappho's lyrics, "The Pillow Book" by Sei

Shionagon and others), at the end of the last century in different countries again manifested itself in the emergence of interesting and successful authors (for example, in Germany G. Hauptmann, Y. Hermann, D. Derry, K. Duve, Y. Frank, E. Heidenreich, etc.), provoking lively discussions in literary circles. At the same time, the question of the actual origin and isolation of women's prose required comprehension.

Women's prose, which has become a stable literary phenomenon today, no longer calls into question its ability and identity, becoming an attractive object of study for philologists and historians, culturologists and psychologists, literary critics and sociologists. A characteristic feature of women's prose, modern linguistics considers linguistic features that make texts more figurative, metaphorical, ironic, and sometimes even grotesque in women's presentation. In most cases, women's prose is really special, recognizable and different from men's.

Translations of women's prose made by women are especially relevant today. It is difficult to overestimate the importance of the translator's ability to preserve the author's style and at the same time adapt the work, make it easy for the Ukrainian reader to perceive. The problem of taking into account the individual style of the writer seems to be paramount in the translation of women's prose, but, in addition to it, the ability to interpret women's texts and understand how women's experience is transformed into a text in literary discourse is also important. All this, closely related to the status of women in society, emphasizes the phenomenal nature of women's prose and requires careful study.

In order to establish the specifics of women's prose and its translation at the morphological, lexical and syntactic levels, Herta Müller's novel "The Hunger Angel" was chosen, for which the author received the Nobel Prize, as well as the Ukrainian translation by Natalia Snyadanko. The linguistic and stylistic features of women's prose have been established, and its powerful emotional and expressive potential has been determined. The translation methods of preserving the connotative and pragmatic equivalence of the text, as well as the simplification of the perception of the work are identified.

Key words: *women's prose, Herta Müller, translation, anthropocentrism, translation transformations.*

Постановка проблеми. Для сучасного етапу розвитку мовознавства як науки характерна особлива увага до проблеми людського чинника. Сьогодні мовознавців цікавлять не стільки система й структура мови, скільки відображення особистості в мові, зокрема авторів і перекладачів як суб'єктів комунікативної діяльності. Саме тому основоположною парадигмою лінгвістики стає антропоцентризм: прискіпливо вивчається особистість автора художнього твору, його світоглядні, лінгвістичні й естетичні установки.

Жіноча проза, як поняття та явище, під яким розуміють художні твори, створені жінками, що можуть відрізнятися за жанрами, стилем і видом (Вулф, 1999: 87), офіційно була визнана лише наприкінці ХХ століття (Габріелян, 1996: 20) і саме тому, залишаючись поки недостатньо дослідженою, перетворюється на привабливий об'єкт лінгвістичних розвідок (Габріелян, 1996: 21). Основною проблемою визначення її як окремого явища була складність питання: чи дійсно цей феномен самобутній, а якщо так, то що в ньому особливого, чим саме твори жінок-письменниць відрізняються від чоловічих текстів (Сікора, 2017: 238)?

Аналіз досліджень. Множина історичних, соціологічних, культурологічних, психологічних, літературознавчих і філологічних досліджень підтвердила, що жіноча проза, як спроможна й самобутня, є усталеним феноменом (Горошко, 1996: 44) з певними світоглядно-мовними закономірностями.

Наприклад, маніфест літературної групи «Нові амазонки» розкриває поняття жіночої прози з позиції «інакшості» жінок. С. Василенко вважає

існування жіночої прози цілком природним, адже жіночий світ відрізняється від чоловічого (Василенко, 2001: 81). Російська дослідниця й лінгвістка О. Гавриліна виокремлює в понятті «жіноча література» два основних значення. В широкому сенсі це всі жіночі твори, без огляду на думку авторки: дотримується вона у своїй творчості феміністичних позицій, чи дотримується патріархальних традицій – неважливо. А ось у вузькому розумінні, на її думку, жіночою літературою можна назвати лише тексти з чітко окресленим жіночим сприйняттям загальнолюдських проблем (Гавриліна, 2009: 107).

Ніна Габріелян вбачає основною ознакою жіночої прози деконструкцію (прагнення переосмислити традиційні чоловічі й жіночі образи), трактує її як спробу уникнути ситуації, коли жінка дивиться на себе чоловічими очима, тобто як намагання припинити копіювання чоловічого письма й реалізувати у своїй творчості ті жіночі якості, що були закодовані ще в патріархальній культурі. Дослідниця вважає явище жіночої прози своєрідною реакцією на жіночу дискримінацію (Габріелян, 1996: 20).

Попри відносну єдність у розумінні сутності жіночої прози, питання існування особливої жіночої естетики, жіночої мови все ще залишаються відкритими. Більшість дослідників схиляються до розуміння того, що мовні особливості є характерною рисою жіночої прози, адже мова стає більш образною, метафоричною, іронічною та гротескною в жіночому викладі. Наприклад, у жіночих текстах значно більше порівнянь і риторичних запитань (Горошко, 1996: 46). Деякі

тексти письменниць зумисно акцентують увагу на проблемі мовної репрезентації гендеру. Яскравий приклад – сучасна німецькомовна жіноча проза, в якій займенник «man» просто замінюють на «frau», вживаючи «frau sagt» замість «man sagt», і тим самим підкреслюючи протестний настрій жіночих текстів. У такий спосіб – використовуючи займенник «man», що не є виразником статі в мові, але сприймається саме так, письменниці акцентують увагу на нівелюванні їхньої жіночості (Тяговська, 2015: 69).

Професорка лінгвістики й авторка книги «Ти мене не розумієш» Дебора Таннен стверджує, що мовну поведінку чоловіків формує їхнє прагнення до незалежності й високого статусу. Якщо жінки починають розмову задля встановлення контакту, то чоловіки здебільшого задля розв'язання якихось проблем. Мова чоловіків містить багато термінів і неологізмів, тоді як жіноча більш нейтральна, з фразеологізмами, метафорами, архаїзмами, епітетами, що підкреслюють почуття (Таннен, 1996: 69). Тож можна стверджувати, що в більшості випадків жіноча проза дійсно має особливості, які роблять її впізнаваною й відмінною від чоловічої.

Особливої актуальності сьогодні набувають переклади жіночої прози, зроблені жінками. Важко переоцінити значення здатності перекладача зберегти авторський стиль і водночас адаптувати твір, зробити його легким для сприйняття українським читачем. Першочерговою в перекладі жіночої прози видається проблема врахування індивідуального стилю письменниці, але важлива також здатність інтерпретувати жіночі тексти й розуміти, як саме жіночий досвід перетворюється на текст у літературному дискурсі. Все це тісно пов'язане зі статусом жінки в суспільстві, підкреслює феноменальність жіночої прози й потребує ретельного дослідження.

Мета статті – визначити мовностилістичні засоби вираження особливостей німецько-українських перекладів жіночої прози на матеріалі перекладу роману Герти Мюллер «Гойдалка дихання» Наталі Сняданко.

Виклад основного матеріалу. Навіть повний перелік особливостей жіночої прози розкриває лише невелику частину аспектів жіночої творчості. Серед питань, які ставлять перед собою письменниці, переважають світоглядні проблеми існування жінки в сучасному суспільстві, осмислення суперечностей жіночого характеру, прагнення до самоідентифікації, самореалізація. Але не лише гендерні проблеми цікавлять авторок художньої прози. Вони все частіше висвітлюють історичні події, розкривають у творах подробиці злочинів

проти людяності в часи Другої світової війни, описують боротьбу за права національних меншин (Тебешевська-Качак, 2009: 5). Однією з особливостей жіночої прози можна вважати часопросторові характеристики – зміну традиційних оповідних хронотопів, зміну місць дії, які відображають простір жінки та соціальний статус. Для жіночої прози характерні мотиви викривленого простору – простору, в якому перебуває особистість, обмежена несвободою. Зазнають змін і традиційні образи дому й зовнішнього світу, в якому все частіше переважають насильницькі мотиви. Жіноча проза часто автобіографічна й описує внутрішній жіночий досвід, а також містить феномен сповіді як покаяння (Сікора, 2017: 238).

Однією з найхарактерніших особливостей жіночого мовлення є помічене дослідниками переважання дієслівної лексики (Горошко, 1996: 45). Дієслово, на думку лінгвістки та перекладачки О. Горошко, є частиною мови з величезним потенціалом експресії, яка допомагає змалювати життя в його розвитку й русі. Помічаємо, що саме дієслівна лексика повною мірою передає емоційно-психологічний стан жінки:

Männer und Frauen, junge und alte mit dem Gepäck am Kopfende der Pritsche. Reden und schweigen, essen und schlafen. Schnapsflaschen gingen reihum (Müller, 2009: 17).

Чоловіки й жінки, молоді й старі, з пакунками під головою на нарах. Говорять і мовчать, їдять і сплять. Передають одне одному пляшки з горілкою (Мюллер, 2011: 16).

Крім дієслів, у жіночій прозі багато специфічних складних прикметників, вони відтворюють настрій, описують внутрішні переживання героїв і їхній психологічний стан:

Dann zog ich mich an: 1 lange Unterhose, 1 Flanellhemd (beige-grün kariert), 1 Pumphose (grau, wie gesagt vom Onkel Edwin), 1 Stoffweste mit Strickärmeln, 1 Paar Wollsocken und 1 Paar Bokantschen (Müller, 2009: 13).

А я вбирався: довгі підштаники, фланелева сорочка (зелено-тілесного кольору в клітинку), галіфе (як я вже казав, сірі, успадковані від дядька Едвіна), безрукавка з тканини з доплетеними вовняними рукавами, вовняні шкарпетки й черевики (Мюллер, 2011: 12).

Використання окличних і питальних речень, що втілюють емоційність висловлення, теж можна вважати характерною ознакою сучасної жіночої прози:

Wozu brauchten wir hier eine Kuckucksuhr? Um die Zeit zu messen, brauchten wir keine (Müller, 2009: 98).

Навіщо нам у бараку був годинник із зозулею?

У нас ніколи не виникало потреби вимірювати час (Мюллер, 2011: 98).

Тож можна сказати, що, попри усвідомлення значущості істотного смислового навантаження кожного слова (що, до речі, ускладнює переклад художніх творів, написаних жінками), важливими особливостями жіночої мови є дієслівна лексика, складні прикметники, окличні й питальні речення, які, «даючи можливість письменницям сказати більше, ніж сукупність слів у їхньому прямому значенні, змушують працювати читацьку уяву, почуття й фантазію» (Алексеева, 2003: 26).

Переклад жіночої прози сьогодні перетворюється на окремий об'єкт дослідження (Тяговська, 2015: 67). Особливої актуальності набувають переклади жіночої прози, зроблені жінками, де не лише чітко прослідковується індивідуальний стиль, але й інтерпретуються жіночі тексти, де можна віднайти й зрозуміти процес перетворення жіночого досвіду в літературний текст. Під час перекладу художніх творів письменниць важливо враховувати та правильно інтерпретувати їхні мовні особливості. Перекладач не стільки відтворює текст іншою мовою, скільки заново пише його, залишаючись вірним оригіналу, – це його основна мета.

Аналізуючи манеру письма Герти Мюллер за обраним для аналізу романом «Гойдалка дихання», відзначеним у 2009 р. Нобелівською премією, можна дійти висновку про притаманну авторці поетичність і плавність речень, активне використання різноманітних лексико-стилістичних засобів, які певною мірою ускладнюють роботу перекладача.

Поетичність прозаїчного художнього твору, що надає йому емоційно-експресивної забарвленості та при цьому не впливає на розвиток сюжету, можна простежити на прикладі речень з роману:

Die Liebe hat ihre Jahreszeiten. Der Herbst machte dem Park ein Ende (Müller, 2009: 8).

Кохання має свої пори року. Осінь завершила парковий сезон (Мюллер, 2011: 7).

У цьому випадку під час перекладу було збережено ідіостиль автора та поетичність тексту. Для зрозумілого й адекватного перекладу другого речення перекладач використовує семантичну трансформацію, а саме конкретизацію.

Авторка використовує епітети, щоб надати дійовим особам певних якостей чи посилити емоційну напругу. Епітети підкреслюють емоції та почуття персонажів: *verheimlichte Ungeduld* – *затамований неспокій*, *stilles Gepäck* – *мовчазний багаж*, *kleine Dinge* – *невеличкі справи*, *verrückte Angst* – *боже-*

вільний страх. Для передачі змісту цих словосполучень було обрано метод дослівного перекладу, тобто калькування, що допомогло чітко донести ідею автора до україномовного читача.

Внутрішній світ і почуття героїв Герта Мюллер зображує за допомогою гіпербол. Так, почуття голоду бранців авторка описує словами, які передають нестерпність відчуття:

Aber nicht der Hunger, der immer größer ist als man selbst (Müller, 2009: 24).

Але залишається голод, який завжди більший за тебе (Мюллер, 2011: 23).

Під час перекладу цього речення застосовано метод заміни синтаксичної структури, це допомогло уточнити й конкретизувати зміст оригінального тексту.

З тропів у романі Герти Мюллер «Гойдалка дихання» застосовуються порівняння, що часто притаманні творам жіночої прози:

Vor allem ihre schweren Augen, leblos wie die Holzkugeln auf ihrem Abakus, den sie kaum benutzte (Müller, 2009: 108).

І насамперед її важкі очі, у яких було не більше жвавості, ніж у дерев'яній дошці для різання хліба, якою вона майже не користувалася (Мюллер, 2011: 107).

Переклад цього речення є прикладом застосування граматичної трансформації (зміна синтаксичної структури). Дослівний переклад слова «*Abakus*» («рахункова дошка») не був доцільним у цьому випадку, адже метою перекладача є адаптувати текст для його легшого сприйняття іншомовним читачем, тому під час перекладу цього слова було застосовано семантичну трансформацію, а саме синонімічний переклад.

Одним із ключових тропів у романі є евфемізм. Враховуючи те, що наявність евфемізмів у тексті значно ускладнює роботу перекладача, є необхідність адекватного їх перекладу. Так, наприклад, для опису табірних буднів бранців письменниця використовує евфемізм таким чином:

Gestohlen haben wir vor, während und nach der Arbeit, nur nicht beim Betteln, das wir Hausieren nannten (Müller, 2009: 23).

Ми крали до, під час і після роботи, не лише під час старцювання, яке ми називали мандуництвом (Мюллер, 2011: 22).

Оскільки для української мови використання дієслів на початку речення є нетиповим, під час перекладу цього речення було використано метод перестановки (зміну порядку розташування членів речення).

Аналіз роману «Гойдалка дихання» Герти Мюллер доводить активне вживання таких художніх

фігур, як акцентовані повтори думок й окремих слів, що підкреслюють специфіку мови письменниці. За їхньою допомогою письменниця досягає високого рівня зв'язності й цілісності тексту, поглиблюючи авторський задум. Прикладом можуть слугувати фрази, що не просто повторюються, а є ніби шифром, закодованим повідомленням. Це так звані «криптичні фрази», приховані вислови, які інформативні й вагомі лише для людини, що їх вимовляє, а іншими сприймаються як зашифровані й неприємні. Наприклад, 6 разів у тексті повторюється фраза: *Ich weiss, du kommst wieder* (я знаю, ти повернешся). У романі слова належать бабусі Леопольда, вона їх промовляє, коли онука забирає патруль. Роман біографічно правдивий, і ця фраза покликає оберігати Оскара Пастіора: «таке речення тримає тебе при житті». Прикладом повтору в романі може бути і слово *Zement* (цемент), що лише на одній сторінці повторюється 23 рази.

Безліч разів у тексті згадується образ *Hungerengel* (янгол голоду). Парадоксальним є те, що глава *Vom Hungerengel* (Müller, 2009: 86) закінчується словами *Der Hunger ist kein Gegenstand* (голод не предмет), а на початку й наприкінці двадцять восьмої глави *Vom Hungerengel* (Müller, 2009: 144) зазначена антитеза: *Der Hunger ist ein Gegenstand* (голод – це предмет). Якщо у першому випадку голод – причина жадливої реальності, яка змушує бранців працювати до повного виснаження й красти, стає причиною хворобливих фантазій, убивства й бажання топитися, то в другому янгол голоду з'являється в образі живої істоти й позбавляє розуму. Янгол голоду в цій главі згадується 23 рази.

І ще одна поширена в романі Гerti Мюллер «Гойдалка дихання» стилістична фігура – метафора. Наприклад, знаком долі є образ «білого зайця», що порівнюється зі спалахами вогню: ... *die Flamme springt wie ein weißer Hase durch einen gelben Hasen. Dann springt der gelbe durch den weißen, die Hasen zerreißen einander und pfeifen zweistimmig Hasoweh* (Müller, 2009: 167).

Мова роману «Гойдалка дихання» має багато інших особливостей, що ускладнюють роботу перекладача. Наприклад, часто трапляються мотиви й образи, що є неологізмами й оказіоналізмами. Українською мовою передати їх непросто, адже перекладачу треба не лише ідентифікувати й зрозуміти їх, а ще й викласти адекватно для цього контексту, викликаючи в читача ті ж самі уявлення й образи. Перекладати неологізми й оказіоналізми непросто через безліч особливостей систем словотворення в мовах оригіналу й перекладу. Усклад-

нюють процес і розбіжності в картинах світу носіїв різних мов. Тобто перед перекладачем стоїть завдання не лише врахувати в перекладі особливості словотворення обох мов, а й вивчити й передати географічні, історичні, культурні й соціальні особливості народу, якому належить мова оригінального твору: *Atemschaudel* – гойдалка дихання, *Herzschaukel* – серце-лоната, *Kartoffelmensch* – картопляна людина, *Steinkohleschnaps* – вугільний самогон, *Ersatzbruder* – ерзац-брат. Під час перекладу останньої лексеми-реалії було застосовано часткову транскрипцію, що допомогло передати колорит мови оригіналу.

Назву твору утворюють два іменники *Atem* і *Schaukel*, які роблять об'ємним образ «гойдалки дихання», що 5 разів повторюється в тексті. Створюється метафоричне відображення маятника – годинника молодого життя. Означені неологізми й оказіоналізми в тексті передають специфіку мовної картини світу Гerti Мюллер, відображають унікальний погляд письменниці на ці важкі історичні події. За допомогою оказіоналізмів головний герой пояснює свої думки й переживання, описує ситуації, в які потрапляє. Оказіоналізми допомагають Лео змалювати власний світ, у якому у хмар з'являються знання (*die Wolken haben gewusst, dass dein Großvater ein Weitgereister war* (Müller, 2009: 212)), сніг виступає в ролі зрадника та з ним не можна домовитися (*der Schnee denunziert..., man kann Schnee nicht so arrangieren, dass er unberührt aussieht* (Müller, 2009: 17)), а табірний прожектор втомлюється від змагання з денним світлом (*Auch der Scheinwerfer war müde, vom Tageslicht verhangen und fahl* (Müller, 2009: 118)).

Оказіоналізми в романі – це засіб суб'єктивації оповіді на лексико-граматичному рівні, що певним чином ускладнює можливості перекладу, адже словотворення в німецькій мові інше, ніж в українській. Найпоширеніший словотвірний тип німецької мови – словоскладання, тоді як для української мови цей тип абсолютно непродуктивний. Для української мови найпродуктивнішою є афіксація, зокрема суфіксація, вироблена навіть система суфіксів – для іменників і прикметників, для дієслів і прислівників. Тобто в процесі перекладу перекладачеві знадобляться різні граматичні, стилістичні й лексичні трансформації. Інакше читач відчує іншомовність. Ускладнюють переклад розбіжності в картинах світу мови оригіналу та мови перекладу. Аналіз чітко показує, що більшість оказіоналізмів з німецької мови не має постійних еквівалентів в українській.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що лінгвостилістичні особливості жіно-

чої прози зосереджені насамперед на наявності в текстах емоційно-експресивного забарвлення, яке відрізняє їх від текстів письменників-чоловіків. В жіночому прозовому дискурсі Герти Мюллер активно використовуються лексичні повтори, анафоричні сильні позиції тексту (заголовок, початок і кінець твору), епітети, порівняння, слова-лейтмотиви, метафори, евфемізми, неологізми й оказіоналізми. За допомогою цих художніх засобів письменниця забезпечує цілісність і зв'язність тексту, підтримує його ритмічність, розкриває авторський задум, створює специфічну атмосферу роману.

У процесі перекладу роману перекладач застосує зумовлені тематикою твору та його біографічним характером прямий переклад (калькування); граматичні трансформації (зміна частин мови, зміна синтаксичної структури, перестановка); семантичні трансформації (транскрипція, синонімічний переклад, конкретизація). Застосування перекладацьких трансформацій допомагає зберегти конотативну й прагматичну еквівалентність тексту, а також спростити читачеві сприйняття мови перекладу.

Висновки. Теоретичний аналіз проблеми дослідження німецько-українського перекладу жіночої прози дає змогу стверджувати, що аналіз жіночої мови є досить перспективним й актуаль-

ним напрямом досліджень, оскільки наразі в науковій літературі вивчено переважно граматичний бік мови жіночої прози. На відміну від чоловічої творчості жіночій притаманна більша експресивна забарвленість, що було простежено в романі Герти Мюллер. Крім експресії до особливостей жіночої прози належить також використання великої кількості дієслівної лексики, окличних і питальних речень. Емоційну напругу підсилюють епітети, метафори, порівняння й риторичні запитання. У процесі перекладу роману «Гойдалка дихання» перекладач застосував чимало перекладацьких трансформацій, зумовлених тематикою твору та його біографічним характером. Йому вдалося зберегти лінгвостилістичні особливості – специфіку мовної картини світу Герти Мюллер, її унікальний погляд на історичні події. За що, власне, вона й отримала Нобелівську премію з написом: «Тій, хто своєю зосередженістю в поезії й щирістю в прозі малює пейзаж знедолених».

Перспектива подальших досліджень вбачається в розгляді й аналізі інших творів Герти Мюллер, яскравої представниці сучасних німецькомовних жінок-письменниць, і специфіки перекладів її творчості з метою кращого розуміння особливостей жіночої прози як окремого феномену німецької літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика. Санкт-Петербург : Союз, 2003. 287 с.
2. Василенко С. Новые амазонки (об истории первой литературной женской писательской группы. Постсоветское время). *Женщины: свобода слова и свобода творчества*: сборник статей / сост. С. Василенко. Москва, 2001. 85 с.
3. Вулф В. Власний простір. Київ, 1999. 112 с.
4. Габриэлян Н. Ева – это значит «жизнь» (проблема пространств в современной русской женской прозе). *Вопросы литературы*. 1996. С. 20–24.
5. Гаврилина О. В. Чувство природы как один из способов создания образа героини в женской прозе. *Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина*. № 2 (26). 2009. С. 105–114.
6. Горошко Е. И. Особенности мужского и женского стиля письма. *Гендерный фактор в языке и коммуникации* : сборник научных трудов. Вып. 446. Москва, 1996. С. 44–60.
7. Мюллер Г. Гойдалка дихання : роман / Г. Мюллер ; пер. з нім. Н. Сняданко. Харків : Фоліо, 2011. 286 с.
8. Сікора Л. Т. Жіноча проза як спроба самовизначення жінки як суб'єкта. *Молодий вчений*. № 4.3. (44.3). Київ, 2017. С. 237–240.
9. Тебешевська-Качак Т. Б. Художні особливості жіночої прози 80–90-х років ХХ ст. : монографія. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. 192 с.
10. Таннен Д. Ты меня не понимаешь! Почему женщины и мужчины не понимают друг друга / пер. с англ. Д. Таннен. Вече : Персей : АСТ. Москва, 1996. 432 с.
11. Тяговська О. Гендерний аспект німецькомовної жіночої прози. *Гендерна парадигма освітнього простору*. № 1. 2015. С. 66–70.
12. Хачмафова З. Р. Гендерная стратификация языка женской прозы (на материале русского и немецкого языков). *Филология*. С. 186–196. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/gendernaya-stratifikatsiya-yazyka-zhenskoy-prozy-na-materiale-russkogo-i-nemetskogo-yazykov/viewer>.
13. Dörrie Doris. Bin ich schön? / Doris Dörrie. Diogenes Verlag; Auflage: 11, 1995. 352 S.
14. Müller Herta. Atemschaukel : Roman / Herta Müller. Carl Hanser Verlag. Köln, 2009. 299 S.

REFERENCES

1. Alekseeva I. S. Professionalnyy trening perevodchika [Professional translator's training]/ Soyuz. SPb., 2003. 287 p. [In Ukrainian].

2. Vasilenko S. *Novye amazonki (Ob istorii pervoy literaturnoy zhenskoy pisatelskoy gruppy. Postsovetskoe vremya)* [New Amazones (About the history of the original female authorship. Post-Soviet Period)]. *Zhenshchiny: svoboda slova i svoboda tvorchestva: Sb. statey / Sost. S. Vasilenko. Moskva, 2001. 85 p.* [In Russian].
3. Virginia Woolf. *A Room of One's Own*. Kiev, 1999. 112 p. [In Ukrainian].
4. Gabrielyan N. *Yeva – eto znachit «zhizn» (Problema prostranstv v sovremennoy russkoy zhenskoy proze)* [Yeva – it means “life” (The problem of spaces in modern Russian women’s fiction)]/ *Voprosy literatury*, 1996. Pp. 20–24. [In Russian].
5. Gavrulina O. V. *Chuvstvo prirody kak odin iz sposobov sozdaniya obraza geroini v zhenskoy proze* [The sense of nature as one of the ways to create a female character in women’s fiction]. *Vestnik Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta im. A. S. Pushkina. № 2 (26). 2009. Pp. 105–114.* [In Russian].
6. Goroshko Ye. I. *Osobennosti muzhskogo i zhenskogo stilya pisma* [Particularities of men’s and women’s writing styles]. *Gendernyy faktor v yazyke i kommunikatsii: Sb. nauch. trudov. Vyp. 446. Moskva, 1996. Pp. 44–60.* [In Russian].
7. Myuller G. *Goydalka dikhannya [The Hunger Angel] : novel / G. Myuller; per. z nim, N. Snyadanko. Kharkiv : Folio, 2011. 286 p.* [In Ukrainian].
8. Sikora L. T. *Zhinocha proza yak sprobna samoviznachennya zhinki yak subjekta* [Women’s fiction as a woman’s try to gain independence as a subject] / *Molodiy vcheniy. № 4.3. (44.3). Kiev, 2017. Pp. 237–240.* [In Ukrainian].
9. Tannen D. *Ty menya ne ponimaesh! Pochemu jenshchiny i mushchiny ne ponimayut drug druga* [You do not understand me. Why do women and men do not understand each other]/ translation from English D. Tannen. Veche: Persej: AST. Moskva, 1996. 432 p. [In Russian].
10. Tebeshevska-Kachak T. B. *Artistic features of women’s prose of the 80-90s of the XX century. Monograph. Ternopil: Textbook – Bogdan, 2009. 192 p.* [In Russian].
11. Tyagovska O. *Genderniy aspekt nimetskomovnoy zhinochoy prozi* [Gender-based aspect of German women’s fiction] / *Genderna paradigma osvithnogo prostoru. № 1. 2015. Pp. 66–70.* [In Ukrainian].
12. Khachmafova Z. R. *Gendernaya stratifikatsiya yazyka zhenskoy prozy (na materiale russkogo i nemetskogo yazykov)* [Gender-based stratification of women’s fiction’s language (based on Russian and German languages)]. *Filologiya. pp. 186–196. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/gendernaya-stratifikatsiya-yazyka-zhenskoy-prozy-na-materiale-russkogo-i-nemetskogo-yazykov/viewer>* [In Russian].
13. Dörrie Doris. *Bin ich schön? / Doris Dörrie. – Diogenes Verlag; Auflage: 11, 1995. 352 p.* [In German].
14. Müller Herta. *Atemschaukel: Roman / Herta Müller. Carl Hanser Verlag. Köln, 2009. 299 p.* [In German].